

Vraag & Antwoord

Spelen met Taal- event 2020 – ONLINE – 19.12.2020

Research Unit Logopedie

1. Hoe kan ik op een creatieve manier spelen met taal t.a.v. mijn kind dat stottert?

Het creatief 'spelen met taal' pak je bij een kind dat stottert niets anders aan dan bij een kind dat niet stottert. Wel is het heel belangrijk om geen negatieve sfeer te creëren wanneer jouw kind stottert tijdens de taalspelletjes. Als jouw kind zich niet druk maakt over zijn stottermomenten tijdens het taalspel, moet je dit als ouder ook vermijden. Focus je dus tijdens de taalspelletjes op *wát* jouw kind vertelt en niet naar *hóe* jouw kind het vertelt.

Veel spontane reacties (zeg het nog een keer, neem eens diep adem, ...) zijn vaak goed bedoeld, maar helpen niet echt. Zeker indien jouw kind nog jong is; doordat je hem/haar vraagt het nog een keer te doen, krijgt hij/zij nog meer het gevoel dat hij/zij iets fout deed, wat de spanning zal doen toenemen (met mogelijk meer stotters als gevolg), terwijl jouw kind eigenlijk helemaal geen idee heeft wat jij bedoelt met het 'anders doen'.

Bij de taalspelletjes ligt de nadruk net op 'taal'elementen zoals woordenschat, meervoudsvormen enz. Leg dus daar de focus op en niet of jouw kind al dan niet stotters produceert tijdens deze spelletjes. Door de spelletjes te spelen en jouw kind net positief te bekrachtigen als hij de prent kan benoemen of het meervoud van 'aap' correct kan geven, koppel je een positief gevoel aan het spelen met taal, en vermijd je bijkomende spreekangst.

2. Moet ik het anders aanpakken wanneer de spraak van mijn kind nog niet goed op gang gekomen is?

Neen, helemaal niet! Niet elk kind begint even snel te spreken. Wanneer jouw kind nog weinig spreekt of nog weinig taal gebruikt, is het net heel belangrijk om voldoende taalaanbod te bieden. Kinderen leren net hun taal door veel 'directe' interactie (= rechtstreeks gericht aan jouw kind). Een uitstekende manier is via het voorlezen, waar je jouw kind gestructureerde taal aanbiedt dewelke aansluit bij zijn/haar leefwereld. Zorg dat je kind betrokken is in de activiteit en maak veel oogcontact!

3. Ik wil mijn kind trainen in het vermijden om het woord “zetten” overal voor te gebruiken en ook het woord dingetjes of dingetje. Tips?

Het woord “zetten” wordt in Suriname heel vaak gebruikt, ook wanneer de spreker eigenlijk een meer precies werkwoord zou kunnen gebruiken (bv. leggen). Ook het woord ‘dingen of dingetjes’ is eigenlijk een heel breed woord dat je heel vaak kan inzetten, maar waardoor de uiting ook minder precies is.

We zeggen weleens dat voor taalontwikkeling geldt: input = output. Natuurlijk speelt de taalaanleg een belangrijke rol, maar net zo belangrijk voor een goede taalontwikkeling is het taalaanbod (= taal die de omgeving aanreikt aan het kind). Kinderen leren hun taal en dus ook het gebruik van bepaalde woorden steeds in een bepaalde context en omgeving. Nog belangrijker om te beseffen is dat kinderen niet gebaat zijn om hen rechtstreeks en expliciet te corrigeren. De belangrijkste tip ten aanzien van jouw vraag is om *het correcte woord telkens terug te kaatsen*. We maken het duidelijk aan de hand van een voorbeeldje:

Kind: Ik zet mijn trui in de kast.

Ouder: Helemaal goed jongen, *leg* je trui maar in de kast!

Je reageert dus op de inhoud van de boodschap (heel belangrijk) maar geeft onmiddellijk de correcte vorm terug aan je kind (ook belangrijk). Wetenschappelijk onderzoek heeft meermaals aangetoond dat deze ‘indirecte’ feedback veel sterker en dus efficiënter is dan de ‘fout’ van jouw kind expliciet te verbeteren, ook al wil je dat intuïtief vaak doen. In dit laatste geval veroorzaakt je (ongewild) zelfs meer negativiteit. Nogmaals, het zal tijd vragen, kinderen hebben veel herhaling (in verschillende contexten) nodig om nieuwe woorden te verwerven, maar je zal merken dat het loont.

Anderzijds, indien de juf op school of andere mensen die ook taal aanbieden aan jouw kind de meer algemene woorden ‘zetten’ en ‘dingen’ blijven gebruiken, bestaat de kans dat jouw kind dit ook deels zal blijven doen (of althans langer in tijd). Het is dus belangrijk dat alle taalaanbieders dit zo goed mogelijk aanpakken.

4. Is er ooit onderzoek gedaan naar hoe vaak Surinaamse ouders voorlezen voor de kinderen?

Voor zover ons bekend is er in Suriname tot op heden geen (grootschalig) onderzoek gedaan naar het voorlezen van Surinaamse ouders aan hun kinderen. Uit een vrij recent onderzoek in België naar het voorleesgedrag bij ouders van eentalige en meertalige kinderen tussen 0 en 3 jaar bleek dat ouders van eentalige kinderen gemiddeld even vaak voorlezen dan ouders van meertalige kinderen. Uit het onderzoek bleek verder dat één van de vaakst genoemde redenen die ouders aangaven om (nog) niet voor te lezen was dat ze dachten dat hun kind nog te jong zou zijn om aan voor te lezen. Ook werd aangetoond dat het opleidingsniveau van de moeder een significante invloed uitoefende op het voorleesgedrag (Marien, 2017). Maar zoals benadrukt tijdens de sessie ‘Spelen met Taal’ heeft voorlezen vanaf 3-4 maanden alleen maar positieve effecten op de taalontwikkeling van het kind. Neem zeker een kijkje bij vraag 8 waar we enkele websites aanbevelen die de voordelen van voorlezen per leeftijdsfase heel bevattelijk hebben samengevat. Het onderzoek in België toont bovendien aan dat de uitdagingen die Surinaamse ouders ervaren heel vergelijkbaar zijn met uitdagingen van Belgische ouders. Het zou dan ook zinvol zijn om in de nabije toekomst dit verder te onderzoeken in een internationaal kader met als doel een begeleidingstraject op te zetten voor ouders ten aanzien van voorlezen.

5. Zijn Surinaamse boeken veel beter om voor te lezen voor het Surinaams kind?

Het belangrijkste criterium bij het uitkiezen van een voorleesboek voor jouw kind is dat het moet aansluiten bij zijn/haar leefwereld. Zoals we toegelicht hebben tijdens de sessie 'Spelen met Taal', wil je je kind *verwonderen*. Aansluiting bij de leefwereld verwijst zowel naar inhoudelijke aansluiting (thema en gebruikte woorden) als de herkenbaarheid (gebruikte tekeningen en plaatjes). Surinaamse boekjes zullen hier goed aan tegemoet komen: woorden die in Suriname gebruikt worden, tekeningen of prenten die herkenbaar zijn voor het kind bv. type huisjes, straten enz. Belangrijk hierbij is wel nog dat je geen boekje, bedoeld voor de leeftijd +10 jaar, aanbiedt aan een kind van bijvoorbeeld 4 jaar. Want ook dan sla je de bal mis.

Maar betekent dit dan dat boekjes die niet Surinaams zijn, helemaal niet kunnen? Neen, helemaal niet. Boekjes die bijvoorbeeld kinderen meenemen in de droomwereld van sprookjes, kennen geen (lands- of taal-) grenzen. Het is dan vooral belangrijk te bekijken of je bij bepaalde woorden of tekeningen in het verhaal (bv. kasteel, iets wat je niet hebt in Suriname) als ouder wat extra uitleg geeft of vergelijkt met iets soortgelijks in Suriname (bv. kasteel is een heel groot huis, net zoals het huis van de president aan het onafhankelijkheidsplein). Als er bepaalde woorden staan die hier helemaal niet gebruikt worden, kan je zo'n woord bij het voorlezen vervangen door het woord zoals Surinamers het (correct) gebruiken. Je kan jouw kind wel aangeven dat men in andere landen hiervoor een ander woordje gebruiken en dat dan ook zeggen (bv. in plaats van kasteel gebruiken we in Suriname vaker het woord 'paleis', zoals in het 'presidentieel paleis'). Zo breidt je de kennis van jouw kind opnieuw uit. Let op, of je die koppeling met andere woorden (gebruikt in andere landen) al kan doen, hangt natuurlijk ook af van de leeftijd van jouw kind en zal meer aangewezen zijn voor kinderen vanaf de lagere school, minder voor peuters en kleuters. Bij deze peuters en kleuters vervang je het woord gewoon door een woord dat gebruikt wordt in Suriname.

6. Hoe kan ik mijn dochter leren plakken? Hakken gaat goed maar woordjes plakken gaat moeilijk.

De basis voor het lezen en spellen ligt bij woordrepresentaties, die je kan vergelijken met **codes van woorden** in ons hoofd. Leren lezen en spellen is een wisselwerking tussen uitspraak (fonologie), betekenis (semantiek) en spellingwijze (orthografie).

Wanneer jouw kind een nieuw woord leert, bijvoorbeeld het woord /kip/, kent zij/hij waarschijnlijk al de uitspraak van het woord en de betekenis, maar moet nu de spellingwijze van het woord /kip/ koppelen aan de uitspraak van het woord. Dus, jouw kind moet de letters, die we ook grafemen noemen, koppelen aan de spraakklanken of fonemen. Of het schriftbeeld koppelen aan het woordbeeld. Eens deze verbindingen van het woord /kip/ stevig verankerd zijn in het hoofd, we noemen dat woordspecifieke kennis, zal jouw kind het woord accuraat en vloeiend kunnen lezen. Bovendien helpt deze kennis ook om nieuwe woorden te leren zoals /kim/, of /lip/, /koop/, ...

Het is dus cruciaal om aan het begin van het leesproces deze **codes** in de hersenen zo sterk mogelijk te maken. Daarvoor moet jouw kind aandacht kunnen hebben voor alle details van het woord en goed klank-tekenkoppelingen kunnen vormen.

Om het hakken 'zonder plakken' tegen te gaan is het belangrijk dat het kind veel leest en oefent, samen met iemand die luidop meeleeft. Het samen-lezen neemt druk weg bij het kind, wat eerst en vooral belangrijk is. Vervolgens moet diegene die luidop meeleeft (mama, papa, broer of zus,...) meelesen door de woorden te rekken, als een elastiek. Zo hoort het kind dat de meezeer de woorden wel plakt en niet alleen hakt. Door het trage tempo van de meezeer hoort het kind de verklanking van de letters (grafemen) en heeft het dus de tijd met de koppeling tussen de klanken

en de letters te maken. Door het goede voorbeeld dat meeleest, neemt het kind na wat oefenen dezelfde leesstrategie over, nl. geplakt lezen. Het gaat de auditieve synthese zelf ook toepassen en vloeiender lezen.

7. In welke taal lezen we het best voor? Er zijn adviezen geformuleerd naar het gebruik van de thuistaal, maar de instructietaal op school is Nederlands.

Om deze vraag te beantwoorden, belichten we graag enkele zaken.

Vooreerst, uit langdurig wetenschappelijk onderzoek weten we dat de moedertaal van meertalige kinderen een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van de schooltaal. Om dit te verduidelijken wordt er vaak verwezen naar Cummin's ijsbergtheorie, of om het in zijn woorden te zeggen, het Common Underlying Proficiency model (Cummins, 1979). Eenvoudig gezegd stelt dit model dat alle input van de talen die kinderen leren terecht komt in een gemeenschappelijk kennisreservoir, een Common Underlying Proficiency. Wanneer kinderen dus een tweede taal leren, bouwen ze op de fundamenteën van de eerste taal die al aanwezig zijn in dit kennisreservoir. Op die manier voedt de moedertaal in feite de schooltaal (in geval dat beide talen achter elkaar geleerd worden). Het gemeenschappelijke kennisreservoir vormt ook de basis van andere complexe cognitieve vaardigheden (abstract denken, lezen, leerinhouden) en metalinguïstische kennis die we uitvoeren in de ene of de andere taal. Maar, en dat mag niet verbazen, elke taal heeft zijn eigen karakteristieken. En het zijn die kenmerken die we horen en zien wanneer kinderen één van hun talen gebruiken. Aangezien de schooltaal in Suriname Nederlands is, spelen ouders dus een heel belangrijke rol in het blijvend stimuleren van de moedertaal of thuistalen, zodat de basis gelegd wordt om de Nederlandse schooltaal vlot te kunnen verwerven.

Vanuit bovenstaande is het dan hopelijk ook makkelijk te begrijpen dat voorlezen in de moedertaal of thuistalen net zo waardevol is als voorlezen in de schooltaal. We raden ouders altijd aan om de taal te spreken met hun kind die zij het best beheersen, net omdat je dan als ouder een taalrijke interactie kan creëren dewelke zo belangrijk is. Natuurlijk kan je bij het voorlezen in het Nederlands als ouder zelf beroep doen op de 'correcte' zinsstructuur in het Nederlandstalige boekje, ook wanneer je deze taal zelf niet zo goed beheerst. Maar aangezien het voorlezen een aanleiding is voor een gesprekje tussen jou en je kind, loop je misschien dan tijdens het gesprekje vast om het correct 'taal' model te bieden.

8. Waarop moet je als ouder letten als je boeken kiest voor je kinderen (per leeftijdsfase)?

Zoals we benadrukt hebben tijdens onze sessie 'Spelen met Taal' is het belangrijk boeken te kiezen die passen bij de leefwereld van jouw kind en dus verbonden aan zijn of haar leeftijd. We verwijzen je graag naar twee websites die het voorlezen per leeftijdsfase (0-18 jaar) bijzonder helder in het licht zetten:

- www.kinderboeken.nl
- www.voorleesweek.be

9. Mijn kind van 6 heeft nu een vrees op hardop te lezen in de klas. Begint nerveus te worden en huilt. Hoe kan ik hem daarmee helpen?

Veel kinderen vinden het spannend om luidop te lezen of zelfs te spreken in de klas, bijvoorbeeld door een spraak- of taalstoornis. Het is belangrijk om als ouder te beseffen dat jouw kind niet geboren wordt met spreek- (of lees)angst. Deze angst ontstaat net wanneer kinderen negatieve associaties beginnen te koppelen aan luidop voorlezen of spreken in de klas. Deze negatieve

ervaringen kunnen ze opgebouwd hebben doorheen de tijd bv. jouw kind werd eerder vaak verkeerd begrepen of beseft dat hij/zij moeilijk kan tussenkomen in een klasgesprek of kreeg eerder van de leerkracht en of de klasgenootjes commentaar op zijn/haar uitspraak of taalgebruik.

Het is al een hele stap dat jouw kind aangeeft dat hij/zij zich oncomfortabel voelt wanneer hij/zij luidop moet lezen in de klas. Leerlingen met een spreekangst zijn namelijk kampioenen in vermijden. Het is in de eerste plaats heel belangrijk om jouw kind gerust te stellen door aan te geven dat de meeste kinderen het best spannend vinden om luidop voor te lezen in de klas, ook al merk je dat niet aan alle kinderen. Daarnaast is het belangrijk om samen met jouw kind te zoeken naar de oorzaak. Waarom wordt jouw kind nerveus als hij/zij moet luidop lezen? Verder is het cruciaal dat zowel jullie als ouders, maar ook de school samen voorkomen dat jouw kind nog meer negatieve ervaringen opdoet in de klassituatie. Maak het probleem zeker niet erger dan het is. Een beetje angst op zich is ook geen probleem. Het is belangrijk dat jullie als ouders maar ook de leerkracht dit goed laten merken aan het kind. Positief bekrachtigen dus, het was niet erg dat zij/hij even haperde bij het luidop lezen. Maak jouw kind dus heel goed duidelijk dat dit niets is waar hij/zij zich voor hoeft te schamen. Uit de vragenronde hebben we begrepen dat uw kind reeds opgevolgd wordt door een logopedist. Maak dit dus snel bespreekbaar met de logopedist en de leerkracht zodat jullie als één sterk team de leesangst van jouw kind samen en op eenzelfde manier aanpakken. Zo voorkom je nog meer negatieve ervaringen en het vergroten van de negatieve gevoelens in het verdere leesproces.